

HOIA MU LAMBAID KUI KARJANE!

Küllil Keel (Saard)

Alates 1. jaanuarist 1906. a. jaotati Kaarli kogudus kaheks iseseisvaks pihtkonnaks, II pihtkonna õpetajaks valiti Rudolf Hurt. Pühapäeval, 15. jaanuaril 1906. a. õnnistati ta ka ametisse. Pidulik tseremoonia viidi läbi kindralsuperintendent D. B. von Lemm'i ja õpetajate J. H. Brasche ja J. Hurti kaasabil. Pühitsuskõne aluseks olid Jeesuse sõnad Peetrusele: "Hoia mu lambaid kui karjane!" (Jh 21, 16). Rudolf Hurt vastas mõttega Pauluse esimesest kirjast korintlastele (13, 13): "... sest me kõik oleme ühe Vaimuga ristitud üheks ihuks, olgu juudid või kreeklased, olgu orjad või vabad...", mõeldes seejuures koguduse terviklikkusele ja osadusele üksteisega kui ühe ihu liikmetega.

Õpetaja Rudolf Hurt sai koguduses väga armastatud õpetajaks, kes teenis siin 14 aastat.

Lapsepõlv ja noorusiga

1870. aastate keskpaigas oli rahvuslik mõtlemine Eestis muutunud normaalseks ja enesestmõistetavaks, just neil aastatel toimus rahva teadvuses vahest kõige olulisem murrang. Samal ajajärgul, 18. novembril 1874, nägi ilma valgust Rudolf Hurt. Tema isa Jakob Hurt oli üks tolleaegseid rahvusliku liikumise liidreid. 1871. aastal kutsuti Jakob Hurta ka Kaarli koguduse õpetajaks, kes pidas aga Tallinnat rahvusliku liikumise keskustest liiga kaugelseisvaks ning lükkas pakkumise tagasi. Rudolfi

Rudolf Hurt, arvatavasti 1902.–04. aastal.
Kaarli koguduse arhiiv

Jakob Hurda ema Marie Hurt ja
lapsed vasakult Max, Linda, Helmi, Rudolf, Mathilde

sünni ajal töötas ta Otepää koguduses kirikuõpetajana. Rudolfi musikaalne ema, Eugenie Oettel, oli oma emalt pärinud prantsuse temperamendi ja täiendas oma siiruse ja vahetusega J. Hurda veidi endassetõmbunud iseloomu. Jakob Hurt pidas oma missiooniks kirikuõpetajana eesti rahva heaks tegutseda, selle unistusega ühines ka tema abikaasa. Peres kasvas lapsed kokku kuus – Mathilde, Max, Hildegard, Rudolf, Linda ja Helmi. Rudolfi õed Hildegard ja Helmi surid noorelt.

Otepääl elas pereisa Jakob aja säästlikuks kasutamiseks kindla päevakava järgi. Enamus päevast möödus tiheda töögraafiku all. Puhkuseks olid talle vaid pere keskel veedetud tunnid. Isa armastas väga lastega mängida, tihti kisti ta kaasa õige metsikutesse mängudesse. Vahel pidi ta etendama karu, vahel ajas koos lastega, ahjuroop käes, rotte taga. Kohalik rahvas kirjeldas veel kolmekümnendatel aastatel, kuidas auväärt teadlane lastega "hunti ja seitset kitsetalle mängis." Harmoonilised olid ka Rudolfi ema-isa suhted. Eugenie Hurt austas ja armastas oma meest piiritult ning hoolitses tema eest kiivalt. Oma mehe populaarsuse ja tubliduse üle oli ta lausa lapselikult uhke, võttes oma kodus lahkelt vastu mehe sõpru ja abivajajaid. Hurtade kodust Otepääl kujunes tollase rahvusliku liikumise keskpunkte. Maja

oli rahvast pidevalt täis ning oli õige tavaline, et lõunalaud tuli katta mitmekümnele inimesele. Ka Jakob Hurt hoidis oma lapsi ja naist väga ning kodust eemal viibides igatses nende järele. Rudolfi vanemate armastus püsis ehe ja kuum kogu nende kooselu jooksul.

1880. aasta suvel sattus Jakob Hurt keerulisse olukorda – tema suhted Liivimaa kirikuvõimudega olid lootusetult sassis, mõtted liikusid isegi kirikuõpetaja ametist loobumisest. Ootamatult saabus aga talle pakumine Peterburi Eesti Jaani koguduse õpetaja kohale. Linn, mis oli suuruselt viies Euroopas, oli eestlase jaoks tõeline metropol. Piiteri avar ja baltisakslusest vaba õhkkond oli sinna kohale meelitanud hulga teisi eesti “helgeid päid”. 1860. aastal ehitatud Eesti Jaani Koguduse ümber käis aktiivne kultuuri- ja ühiskondlik elu. Koguduse juures oli eesti kool, töötas koguduse kirikukool, samal ajal hakkas järsult suurenema eesti seltside arv, millest nii mõnelgi oli mitu kooli.

1880. aasta oktoobris saabuski Hurtade perekond Peterburi. Ka siin pandi laste haridusele suurt rõhku. Kuulusid ju Jakobi põhimõtete juurde vastupanu venestuspoliitikale, teisalt aga kultuuri ja eneseharimise eelistamise poliitika. Vanemate laste edasiharimiseks emakeeles oli Peterburi kaasa võetud koduõpetaja, kes lapsed gümnaasiumitasemeni välja viis. Rudolfi kooliaastad möödusid Peterburis kirikukoolis, teoloogilise haridus sai ta 1893–1901 Tartu Ülikoolis. Peterburi ta enam tagasi ei läinud – õpetajaameti prooviaasta möödus Paistus ja Viljandis ning 1902–1903 töötas ta Viljandis abiõpetajana.

Perekond

20. oktoobril 1902. aastal abiellus Rudolf Hurt Helmi Magdalene Lipp'uga. Rudolfi väljavalitu – vaimuliku, rahvusliku liikumise tegelase ja harrastusajaloolase Martin Lipu tütar – tekitas suurt muret tema vanematele, kuna nende arvates puudus pruudil igasugune arusaamine rahvuslikest ideaalidest. Perekond oli alguses väga

*Rudolf Hurt koos abikaasa Helmiga,
Kirjandusmuuseum EKLA, B-28:8.*

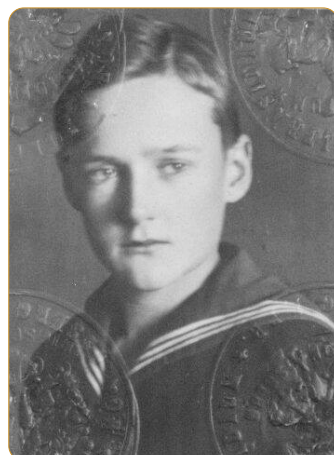
vastu nende abiellumisele, viimaks aga andsid järgi, vastasel korral oleks nende poeg lubanud vallaliseks jääda. Probleeme oli tekitanud ka esikpoja nimi. Eesti nimesid propageerinud Jakob Hurt lootis, et lapselapsele pannakse eesti nimi. Pandud nimi Gunnar kurvastas aga Rudolfi vanemaid väga. Lisaks Gunnarile kasvasid peres Erika Sigrid ja Sigurd. Helmi Hurt koos lastega asusid aasta peale Rudolfi surma, 8. detsembril 1918, elama Saksamaale. 1921. aastal palus Helmi Hurt end tunnistada Eesti vabariigi kodaniks, 1926. aastal aga loobus Eesti kodakondsusest.

*Helmi Magdalene Hurt
ERA.14.13.707*

*Erika Sigrid Hurt
ERA.14.13.705*

*Gunnar Hurt
ERA.14.13.708*

*Sigurd Hurt
ERA.14.13.708*

Köster Gustav kasemets ja õpetaja Rudolf Hurt leeripoistega 2. märtsil 1914.

Kaarli koguduse arhiiv.

Kaarli koguduses

Peale abiõpetaja Christfried Brasche suunamist Juuru kogudusse kutsuti Viljandist Kaarli kogudusse Rudolf Hurt, kes ajavahemikul 1903–1906 teenis kui abiõpetaja, 1906. aastast kuni oma surmani 1917. aastal II pihtkonna õpetajana. II pihtkonda alustati nullist, aja jooksul kujunes sellest suur pihtkond.

Rudolf Hurt algatas Kaarli koguduses lastejumalateenistuste traditsiooni. Neid peeti pühapäeviti kell 3 pärastlõunal. Tol ajal olid need ainukesed Tallinnas ning ilmselt seepärast võeti neist väga elavalt osa. Lapsi oli kirik täis, õpetaja käis ringi nendega rääkimas ja pead silitamas. Lapsed hoidsid teda väga! Ühes kirjas Konsistooriumile on märge, et Kaarli kirikus on lastejumalateenistustel üle tuhande lapse ja sellepärast pole võimalik vastu tulla koguduse soovile pidada pühapäeval kahte jumalateenistust. Enne 1940. aastat ei suutnud ükski õpetaja lastejumalateenistusi niisugusele tasemele viia.

Rudolf Hurt andis lastele lühikesed ja selged õpetused, kuidas nad peaksid end kirikus üleväl pidama: tule korralikult õigel ajal igal pühapäeval kirikusse; võta oma lauluraamat kaasa, - astu kirikus tasa; mine vaikselt oma kohale, - ära tülita teisi; ära aja juttu, - ära vaata asjata ümber; laula südamest, - kuula tähelepanelikult; ole kirikus jumalateenistuse lõpuni; mine kirikust välja vaikselt, astu tasa ja ära kohe kõnele; ole kodus sõna-kuulelik oma vanemaile ja kasvatajaile.

Kaarli koguduse poolt algatatud noorsootööd esialgu ei tehtud. Ettevõtlik oli aga 1898. a. Tallinnas asutatud Eesti Evangeelsete Noormeeste Selts, mille esimees 1907st aastast kuni oma surmani (1917) oli Rudolf Hurt. Tema juhatuse all kosus selts suureks ja ka tegevus oli väga mitmekülgne, neil oli suur raamatukogu ning oma laulu- ja pasunakoor. Osa raamatukogust on

säilinud ning asub praeguses kevadel avatud raamatukogus. Suuremad seltsi üritused toimusidki Kaarli kirikus. Rudolf Hurda surm osutus seltsile parandamatuks löögiks – selts kaotas oma elujõulisuse ja hakkas kiratsema, kuni viimaks töö vaibus täiesti.

Et tsaariajal oli Eesti koolides õppekeeleks vene keel, siis loomulikult ootasid vaimuinimesed vaid sobivat momenti emakeelsete koolide avamiseks. Aleksandrikooli kunagiste aktiivsete propageerijate hulka kuulus ka Rudolf Hurda isa Jakob Hurt, kes oli ka aastatel 1870–1883 Eesti Aleksandrikooli peakomitee president. 1860ndatel tuldi välja Eesti Aleksandrikooli ideega, mis õppekursuselt pidi olema otseseks jätkuks kihelkonnakoolile. Kool oli ette nähtud neljaklassiliseks, maksuta õpetuse ja korteriga õpilastele. Õpetamine pidi toimuma eesti ja saksa keeles. Eesti keeles usuõpetust, looduslugu, agronoomiat, majandust, rehkendamist, maateadust ja ajalugu, saksa keeles füüsikat, geomeetriat, kahes kõrgemas klassis maateadust ja ajalugu. Kool küll lõpuks avati 1888. aastal Põltsamaal, mis paraku aga erines õige otsustavalt algselt planeeritust. Rahvuse ja keele edendamise asemel olid tõusnud märksõnadeks keiser, usk ja isamaa. Kool avati vene õppekeelega koolina, kus eesti keel oli vaid üheks kohustuslikuks õppeaineaks.

Emakeelse kooli mõtte töid Peterburi Eesti Jaani kogudusest kaasa ka Aleksander Kapp ja Rudolf Hurt, kui nad tulid Kaarli kogudust teenima. Rudolf Hurt tegi eestikeelse keskkooli loomise ettepaneku koguduse peakoosolekul 28. mail 1917. Kool avatigi poolteist aastat hiljem, 1. oktoobril 1918, Rudolfi silmad seda kahjuks enam ei näinud

Ootamatu surm

Õpetaja Hurda surm oli traagiline. Teda oli kutsutud Nõmmele last ristima. Antud aadressil ei olnud aga ühtegi last, vaid teda võtsid vastu mõnitavad enamlased. Rudolf Hurda tundlikule hingele mõjus see halvasti, ka jõulupühade raske töö ning viimaste aegade ärevad sündmused koguduses olid tema südant, mis viimastel aastatel enam päris terve ei olnud, vaevanud. Järgmisel hommikul tabas teda ootamatu surm. Ta suri 43. aastasena 28. detsembril 1917 südamerabandusse. Rudolf Hurt maeti 3. jaanuaril 1918 Vana-Kaarli kalmistule.

Rudolf Hurda haud Siselinna kalmistul. Kaarli arhiiv.

Oma armastatud õpetaja Rudolf Hurda hauasamba heaks hakati raha korjama, hauasamba pühitsemine toimus Vana-Kaarli kalmistul 21. novembril 1920. Hauasamba tagaküljel on tekst: “Aga nüüd jäävad usk, lootus, armastus need kolm: aga suurem neist on armastus

Rudolf Hurda ema Eugenie Hurt suri 16. detsembril 1918. aastal. Kuna aeg oli rahutu, siis Eugenie põrmu Tartusse matmine oma abikaasa Jakob Hurda kõrvale polnud võimalik, ta sängitati Rudolfi kõrvale ning tema haud jäi paljudeks aastakümneteks tähistamata. Alles 17. septembril 2013 õnnistas Kaarli koguduse õpetaja Jaak Aus tema hauatähise.

Ilmunud ajakirjas Sulane mihklikuul 2002

Täiendatud 2025. aastal

*Eugenia ja Rudolf Hurda haud Siselinna kalmistul
2025. aastal*

RUDOLF HURT

Sündinud: 30.11.1874 (18.11.1874 vkj) Otepääl

Ristitud: 29.12.1874 Otepää koguduses

Konfirmeeritud: 14.03.1893 Peterburi koguduses

Isa: Jakob Hurt (10.07.1839 Põlva kihelkond – 31.12.1906 St Peterburg)

Ema: Adele Eugenie snd Oettel (17.11.1847 Tartu – 16.12.1918)

Õed-vennad: 1. Mathilde (16.09.1869 Tartu – ?.02.1953)

2. Max (28.06.1871 Tartu – 26.04.1938 Tallinn)

3. Hildegard (16.10.1876 Otepää – 01.02.1877)

4. Linda (9.12.1877 Otepää – 1956)

5. Helmi (09.04.1879 Otepää – 26.08.1881)

Hariduskäik: koduõpetaja, 1884–93 Peterburi Peetri Gümnaasium, 1893–1901 Tartu Ülikooli teoloogiateaduskond

Akadeemiline kuuluvus: korporatsioonid Frater Viliensis ja Frateneritas Estica, Eesti Üliõpilaste Selts

Prooviaasta: Paistu ja Viljandi koguduses

Ordinatsioon: 08.12.1902 Viljandis abiõpetajaks Viljandis

Introduktsioon: 15.01.1906 Tallinna Kaarli kirikus kindralsuperintendent D. Lemmi ja koguduse õpetaja J. Brasche ja dr J. Hurda poolt

Teenistuskäik: 1902–03 Viljandis abiõpetaja, Tallinna Pauluse kogudus: dets 1904 asutaja ja 1904–05 õpetaja, 14.10.1903–05.01.1906 Tallinna Kaarli koguduse abiõpetaja, 05.01.1906–10.01.1918 Tallinna Kaarli koguduse II pihtkonna õpetaja, 1906–1918 Kaarli Vaeste Hoolekande Seltsi liige.

Muud ametid: 1901– Viljandi koolides usuõpetuse õpetaja, 1907–17 Eesti Evangeelsete Noormeeste Seltsi esimees, –1918 Eesti Rahva Muuseumi juhatuse liige

Laulatatud: 20.10.1902 Nõo kogudus

Abikaasa: Helmi Magdalene snd Lipp (24.03.1881 Tartu – 24.01.1951 Schleswig-Holstein, Saksamaa)

Lapsed: 1. Erika Sigrid (26.05.1903 vkj Viljandi – 31.08.1954 Nürnberg, Saksamaa), abik Spiller

2. Gunnar (15.03.1905 vkj Tallinn – 20.08.1965 Koblenz, Saksamaa)

3. Sigurd (18.05.1907 vkj Tallinn – 31.05.1985)

Surnud: 10.01.1918 (28.12.1917 vkj) Tallinnas

Maetud: 16.01.1918 (03.01.1918 vkj) Tallinna Siselinna kalmistule